

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTEM

MZDOVÉ NEPRUŽNOSTI A SLABÉ POKRÍZOVÉ OŽIVENIE ZAMESTNANOSTI NA SLOVENSKU

PETER TÓTH

KATARÍNA VAĽKOVÁ

PRÍLEŽITOSTNÁ
ŠTÚDIA

3/2015

© Národná banka Slovenska
www.nbs.sk
Imricha Karvaša 1
813 25 Bratislava

research@nbs.sk

December 2015

ISSN 1337-5830

Práca neprešla jazykovou úpravou.

Prezentované názory a výsledky v tejto štúdií sú názormi autora a nevyjadrujú oficiálne stanovisko Národnej banky Slovenska.

Všetky práva vyhradené.

Krátke časti textu, nie viac ako dva odseky, môžu byť citované bez predchádzajúceho súhlasu autorov, pokiaľ bude úplne uvedený zdroj.

MZDOVÉ NEPRUŽNOSTI A SLABÉ POKRÍZOVÉ OŽIVENIE ZAMESTNANOSTI NA SLOVENSKU

Príležitostná štúdia NBS¹

Peter Tóth², Katarína Val'ková³

Abstrakt

Cieľom tejto štúdie je otestovať rôzne determinanty úprav mzdových nákladov na úrovni slovenských firiem v období oživenia z krízy 2010-2013. Používame nové dáta z firemného prieskumu, ktorý bol vykonaný v rámci výskumnej siete Wage Dynamics Network zastrešovanej Európskou centrálnou bankou. Hlavné zistenia sú vo všeobecnosti v súlade s makroekonomickými dátami, ktoré ukazujú nerovnomerné oživenie dopytu naprieč odvetviami, stagnáciu zamestnanosti a rast miezd. Naše odhady vyzdvihujú dôležitosť dopytových šokov vo vysvetlení úprav mzdových nákladov na úrovni firiem. Výsledky tiež potvrdzujú, že vplyv kolektívnych zmlúv a mzdových nepružností sa prejavuje v prepúšťaní zamestnancov namiesto znižovania ich miezd. Z modelových odhadov ďalej vyplýva, že väčšie podniky nečelia tak významným bariéram pri úpravách mzdových nákladov ako ich menší konkurenti. Spomínané faktory sa ukazujú ako hlavné vysvetlenia slabého pokrízového oživenia zamestnanosti na Slovensku v rokoch 2010 až 2013.

JEL klasifikácia: E24, J30, J50, C81

Kľúčové slová: úprava mzdových nákladov, prieskum firiem, kolektívne vyjednávanie, mzdové nepružnosti

Voľne prístupné na www.nbs.sk/sk/publikacie/vyskumne-studie

¹ Autori by sa chceli poďakovať za podnetné pripomienky nasledujúcich kolegov: Pavel Gertler, Alexander Karšay, Martin Šuster, Ján Tóth (všetci NBS) a dvaja anonymní recenzenti z redakčnej rady pracovnej skupiny Wage Dynamics Network (ECB). Sme taktiež vďační pre Mariannu Červenú (vtedy NBS), ktorá prispela k príprave prieskumu.

² Národná Banka Slovenska, Odbor výskumu, Peter.Toth@nbs.sk (zodpovedajúci autor).

³ Vienna University of Economics and Business.

NETECHNICKÉ ZHRNUTIE

1. Hlavné závery

Materiál zhŕňa hlavné výsledky druhej vlny prieskumu o postupoch firiem pri úpravách miezd, cien a počtu zamestnancov. Národná banka Slovenska vykonáva tento ad hoc prieskum v spolupráci s výskumnou sieťou Wage Dynamics Network, ktorú zastrešuje Európska centrálna banka. Druhá vlna prieskumu sa zamerala na pokrízové obdobie rokov 2010-2013. To umožňuje skúmať spôsoby, ako firmy upravujú svoje mzdové náklady v reakcii na makroekonomické šoky.

Charakteristiky pokrízového oživenia na Slovensku boli podobné s vývojom vo väčšine krajín EÚ. Reálna aktivita sa zvýšila v priebehu krátkeho obdobia, aj keď nerovnomerne naprieč odvetvami. Zamestnanosť však ani do konca roka 2013 nedosiahla svoju predkrízovú úroveň. Kompenzácie zamestnancov sa naopak vyvíjali priaznivo, v podstate súbežne s ekonomickou aktivitou. Cieľom tejto štúdie je skúmať hlavné faktory pokrízového vývoja na slovenskom trhu práce. Pre tento účel sa využívajú informácie na úrovni podnikov.

Detailné kvalitatívne informácie z prieskumu umožnia nahliadnuť do firemných podmienok a procesov v súvislosti s úpravami mzdových nákladov. Za prvé, pokrytie slovenských podnikov kolektívnymi zmluvami sa nachádza na strednej až nízkej úrovni v porovnaní s inými členskými krajinami EÚ. Kolektívne zmluvy sú navyše koncentrované skôr medzi väčšími firmami. Za druhé, indexovanie miezd o infláciu, často nazývané ako reálne mzdové nepružnosti, je pomerne rozšírené medzi slovenskými podnikmi. Pritom najdôležitejšími faktormi, ktoré zabraňujú znižovaniu miezd sú podľa firiem strach z odchodu najproduktívnejších pracovníkov či z poklesu ich morálky. Za tretie, väčšina úprav mzdových nákladov sa týkala znižovania počtu zamestnancov namiesto miezd a udiala sa najmä vo väčších spoločnostiach. Tie sú často produktívnejšie, vyplácajú vyššie mzdy a úprava počtu pracovníkov či miezd býva pre nich jednoduchšia.

Odhady podľa ekonometrického modelu v tejto štúdii poukazujú na dôležitú úlohu dopytových šokov vo vysvetlení úprav mzdových nákladov na úrovni firiem. Výsledky tiež potvrdzujú, že vplyv kolektívnych zmlúv a mzdových nepružností sa prejavuje v prepúšťaní zamestnancov namiesto znižovania ich miezd. Z modelových odhadov ďalej vyplýva, že väčšie podniky nečelia tak významným bariéram pri úpravách mzdových nákladov ako ich menší konkurenti.

Záver štúdie môžeme zhrnúť nasledovne. Prítomnosť kolektívnych zmlúv, mzdových nepružností smerom nadol a významná úloha väčších podnikov sa zdajú byť hlavnými vysvetleniami pre pomalšie pokrízové oživenie na slovenskom trhu práce.

2. Charakteristika vzorky a dotazníka

Národná banka Slovenska oslovila pre účely tohto prieskumu náhodnú vzorku 7999 aktívnych firiem z vybraných odvetví súkromného sektora, ktoré zamestnávajú viac ako päť zamestnancov. Vzorka bola určená metódou stratifikovaného náhodného výberu z Registra organizácií Štatistického úradu SR. Podniky boli rozdelené do štyridsiaticich podskupín podľa odvetví a veľkosti firiem. Tieto podskupiny spolu s konečnými počtami respondentov sú uvedené v Tabuľke 1 dole. Pri počte 621 zúčastnených firiem vychádza celková miera odozvy okolo 8%. Ako vidno z posledného riadku a stĺpca tabuľky, odozva bola pravdepodobnejšia v prípade väčších firiem a sektoru finančných služieb. To by však nemal mať vplyv na reprezentatívnosť výsledkov tejto štúdie, keďže pri výpočtoch sme používali váhy.

Tabuľka 1 – Počet firiem v realizovanej vzorke podľa odvetví a veľkosti firiem

Odvetvie	NACE 2	Veľkosť firiem podľa počtu zamestnancov					Celkom	miera odozvy
		5-19	20-49	50-199	≥ 200			
Výroba potravín, náp. a tab.	10-12	1	5	6	1	13	4.7%	
Výroba textilu, dreva, papieru	13-18	3	6	16	8	33	8.0%	
Výroba chem., plastu a kovov	19-25	10	21	34	16	81	11.2%	
Elektrotechnika, strojnictvo	26-33	4	12	32	17	65	10.1%	
Dodávka elektriny, plynu, vody	35-39	3	2	7	5	17	11.1%	
Stavebníctvo	41-43	19	17	15	3	54	6.3%	
Obchod	45-47	49	39	30	11	129	5.9%	
Doprava, ubytovanie	49-56	16	24	21	7	68	6.5%	
Iné nefinančné služby	58-82	54	35	33	14	136	8.4%	
Finančné služby	64-66	3	7	9	6	25	27.2%	
Celkom		162	168	203	88	621	7.8%	
	miera odozvy	4.0%	9.1%	12.9%	15.4%	7.8%		

Zdroj: Prieskum o dynamike miezd a cien (2014), NBS

Dotazník sa skladal z harmonizovaných otázok, ktoré boli spoločné pre všetky centrálné banky EÚ zúčastnené v medzinárodnom prieskume WDN. Dotazník mal štyri časti, ktoré sa týkali pokrízového obdobia 2010-2013. Jednotlivé časti sa zameriavali na zmeny v ekonomickom prostredí podniku, úpravy pracovnej sily, miezd a cien. Väčšina otázok bola kvalitatívneho charakteru, kde respondenti hodnotili smer zmien konkrétnych ukazovateľov na škále piatich kategórií od silného poklesu do silného rastu. Prípadne sa hodnotila platnosť určitých faktorov na stupnici od „veľmi relevantné“ do „nerelevantné“.

3. Úpravy mzdových nákladov podľa výsledkov prieskumu

Možné mzdové nepružnosti smerom nadol naznačujú aj jednoduché popisné štatistiky vzorky. Podľa Grafu 1 nižšie, firmy znižovali svoje mzdové náklady najčastejšie cez prepustenie stálych zamestnancov (napr. až 55% podnikov v odvetví nefinančných služieb). Znižovanie počtu dočasných a agentúrnych zamestnancov, ako aj počtu odpracovaných hodín boli o niečo menej častými kanálmi úspor. Oproti tomu, aspoň dve tretiny respondentov v každom odvetví potvrdili zvyšovanie základných miezd. Ak boli firmy nútené šetriť, skresávali skôr odmeny než základné mzdy (napr. takmer 50% podnikov vo finančných službách znižovali odmeny).

Graf 1 – Úpravy mzdových nákladov podľa zložiek a odvetví (2010-2013, % firiem)

Zdroj: Prieskum o dynamike miezd a cien (2014), NBS